

*Овезова Катерина Русланівна,
студентка 206 навчальної групи ННІ №1
Національної академії внутрішніх справ
Науковий керівник:
Чеханюк Леся Володимирівна,
старший викладач кафедри
конституційного права та прав людини
Національної академії внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук*

ОСОБЛИВОСТІ ГАРАНТУВАННЯ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

Права і свободи людини і громадянина є невід'ємними складовими людської спадщини і важливою складовою процесу формування та соціалізації кожної особистості. Вони дозволяють людям задовольняти свої потреби і реалізовувати свій потенціал у всіх сферах суспільного життя. Рівень гарантій їх забезпечення є важливим показником демократичного розвитку будь-якого суспільства. Особливу значимість серед прав і свобод особистості і громадянина мають конституційні права і свободи, які закріплені в Основному законі кожної держави. У статті 64 Основного Закону України зазначено, що конституційні права і свободи людини і громадянина не можуть бути обмежені, за винятком випадків, передбачених самою Конституцією. Однак, в разі введення воєнного або надзвичайного стану можуть бути встановлені окремі обмеження прав і свобод, а також визначено термін їх чинності [1].

Воєнний стан – це особлива правова система, що встановлюється в державі або її окремих регіонах. Введення такої правової системи надає виконавчій владі, військовим командуванням та органам місцевого самоврядування особливі повноваження, порівняно з повноваженнями, встановленими законодавством у мирний час [2]. Варто відзначити, що введення спеціального правового законодавства завжди може становити потенційну загрозу для основних прав і свобод. Однак чинне законодавство України містить ряд важливих гарантій захисту прав людини. Наприклад, обмеження конституційних прав і громадянських свобод, які можуть застосовуватися в умовах надзвичайного та воєнного стану, передбачені Законом і є вичерпними, не підлягають розширеному тлумаченню. Тривалість їх застосування не може перевищувати термін дії воєнного стану. В умовах воєнного стану права і свободи людини і громадянина, зазначені в частині 2 статті 64 Конституції України, можуть бути обмежені.[1; 3, с. 382].

Як правило, Конституція зосереджена на централізації основних громадянських, політичних, економічних, соціальних, культурних та інших свобод. У такий спосіб визначають правовий статус людини і громадянина, регулюють діяльність усіх суб'єктів права. Українське законодавство на конституційному рівні закріплює численні права та обов'язки людини і громадянина, що забезпечує що держава діє на демократичних, соціальних і правових засадах. Хоча конституційні права і свободи мають найвищу юридичну

силу, більшість із них не є абсолютними, оскільки їх реалізація може бути обмежена законом. Такі обмеження спрямовані не тільки на захист здоров'я і моральності населення, національної безпеки, територіальної цілісності держави, прав і свобод громадян, а й на охорону громадського порядку, попередження правопорушень, запобігання злочинам [34, с. 381].

Загальна тенденція полягає в тому, що питання прав людини та громадянина в умовах воєнного стану є складними та багатогранними. З початку збройного нападу РФ на територію України 24 лютого 2022 року правові гарантії захисту прав людини опинилися під загрозою. У відповідь на військову агресію росії Президент України оголосив воєнний стан. Ця нова реальність становить загрозу фундаментальним правам людини, включно з правом на життя. Правил, сформованих десятиліттями в цивілізованому суспільстві, більше не існує.

Правовий режим воєнного стану в Україні регулюється чинним Законом України «Про правовий режим воєнного стану» 2015 року [2]. Цей закон є правовою основою для оголошення воєнного стану разом з Указом Президента України про введення воєнного стану, затвердженим Верховною Радою України.

Під час російської збройної агресії проти України Верховна Рада України прийняла ряд законів, спрямованих на захист прав людини. Серед цих законів – Закон України від 24 березня 2022 року «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо відповідальності за неправомірне використання гуманітарної допомоги» та Закон України від 1 квітня 2022 року «Про захист особистих інтересів у сфері інтелектуальної власності під час дії воєнного стану», введеного у зв'язку із збройною агресією російської федерації проти України», Закон України від 21 квітня 2022 року «Про внесення змін до деяких законів України щодо функціонування сфер зайнятості та загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття під час дії воєнного стану» та інші.

Судова система є найбільш надійним і цивілізованим способом захисту прав і свобод людини і громадянина. Ця форма правосуддя, яка гарантує захист прав і свобод, є найбільш демократичною і забезпечує повне, всебічне та об'єктивне дослідження фактичних обставин і причин різноманітних спорів, злочинів і справ, які найбільше розглядаються судами. Суди мають усі повноваження, необхідні для здійснення своїх функцій щодо захисту прав і свобод людини у справах про порушення або безпідставне обмеження прав і свобод людини. Під час воєнного стану повноваження судів не можуть бути припинені відповідно до статті 10 Закону України «Про правовий режим воєнного стану». Відповідно до Конституції України, лише суди можуть здійснювати юрисдикцію на територіях, де оголошено воєнний стан, забороняється скорочувати або прискорювати будь-які судові процедури [4].

Підбиваючи підсумки, можемо зазначити, що у сучасному світі застосування обмежень прав і свобод людини є одним з ґрунтовних елементів взаємовідносин людини з державою. Це здійснюється з метою знаходження компромісу між суспільством і державою, яке проявляється у захисті особи, прав і свобод інших осіб від свавілля. В Україні ця теза закріплена на рівні Конституції у статті 23, тому обмеження основних прав і свобод особи являє

собою правомірне, цілеспрямоване кількісне та якісне применшення у процесі правореалізації тих можливих моделей поведінки (правомочностей), які складають основне право (свободу) особи, з боку інших осіб. Можливість обмеження основних прав і свобод людини державою передбачено фактично у всіх міжнародно-правових актах, які регламентують права людини й основоположні свободи. Кожен договір визначає межі можливих обмежень та вичерпний перелік підстав для них, а також установлює низку прав, які за будь-яких обставин не можуть бути обмежені.

Список використаних джерел:

1. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL:[https:// zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-D0%B2%D1%80#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-D0%B2%D1%80#Text) (дата звернення 22.04.2022).
2. Закон України «Про правовий режим воєнного стану». Відомості Верховної Ради. 2015. № 28. Ст. 250. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>
3. Проць І. М. Окремі організаційно-правові механізми обмеження основних прав і свобод людини і громадянина за законодавством України. Порівняльно-аналітичне право. 2020. № 1. С. 381-384.
4. Про внесення змін до деяких законів України щодо функціонування державної служби та місцевого самоврядування у період дії воєнного стану: Закон України від 12 травня 2022 року № 2259-ІХ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2259-20#Text>

*Осауленко Андрій Олександрович,
доцент кафедри конституційного
права та прав людини Національної
академії внутрішніх справ,
доктор юридичних наук, професор
Донченко Дар'я Володимирівна,
студентка 202 СПРБ групи ННІ №1
Національної академії внутрішніх справ*

ЕВОЛЮЦІЯ КОНСТИТУЦІЇ УКРАЇНИ

Конституція України [1] є основним законодавчим актом держави, прийняття якої відбулося 28 червня 1996 року українським парламентом – Верховною Радою України після так званої «конституційної ночі». Основний Закон України визначає права громадян, організацію та функціонування державних органів, а також встановлює основні гарантії прав та свобод людини і громадянина. Конституція України є фундаментом демократичної держави, її важливість полягає в тому, що вона визначає правові засади функціонування української політико-правової системи, забезпечує стабільність та захист прав людини і громадянина, а також визначає шляхи розвитку країни.